

A szentendrei izraelita iskola története sírkövek tükrében

Elő kutatás: levéltári és *könyvtári* források

- Anyakönyvek (1853-1980)
- Választói névjegyzékek (1877-1950)
- Illetőségi iratok

- Állítási lajstromok

Személyes információk

- Névváltoztatási engedélyek
- *Iskolai értesítők (református, katolikus iskolákban továbbtanulók)*
- Közigazgatási iratok, 1840-1949.
- Iparhatósági ügyek

- Adófőkönyvek

Munkaügyi információk

- *Városi periodikumok* (1883-1944)

- Egyesületi iratok

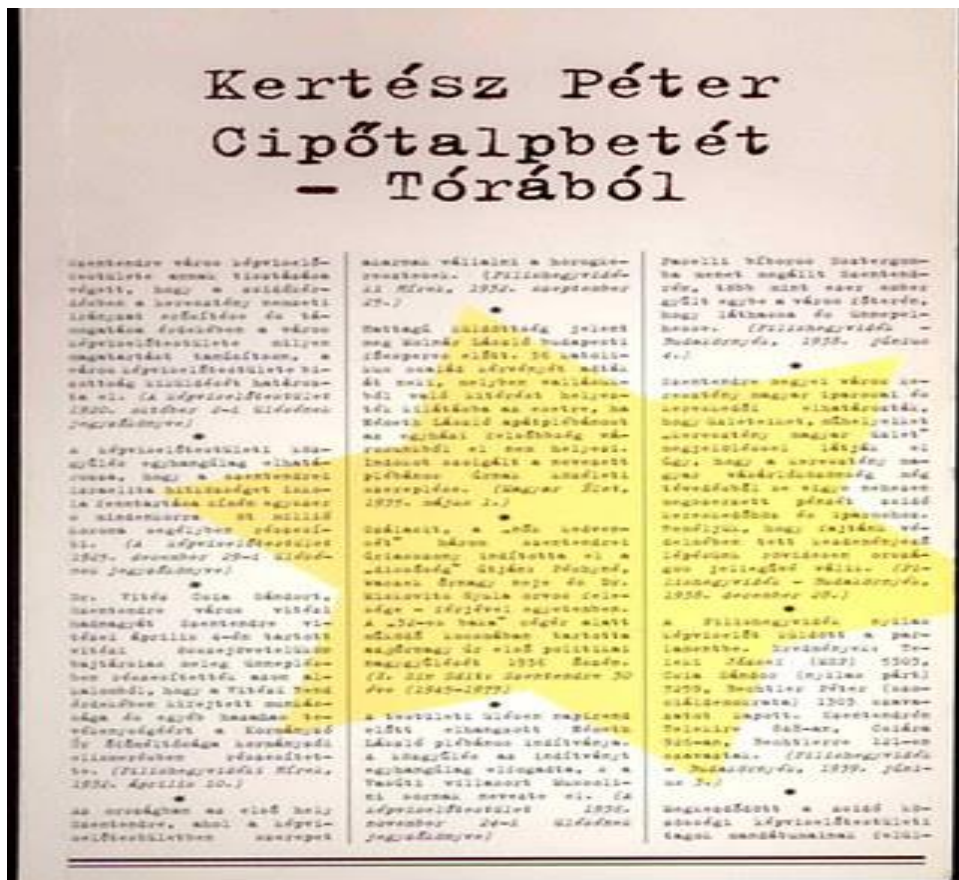
- Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának iktatókönyvei - www.milev.hu

- DEGOB-jegyzőkönyvek (Deportáltakat Gondozó Országos Bizottság) – www.degob.hu

- Igazoló bizottsági jelentések, 1945-1948.

Túlélők, elkövetők, szemlélők

Kétnyelvű könyvünk: *Szomszédaink voltak. Szentendre zsidóságáról = They were our neighbours : about the Jewry of Szentendre* (2015)

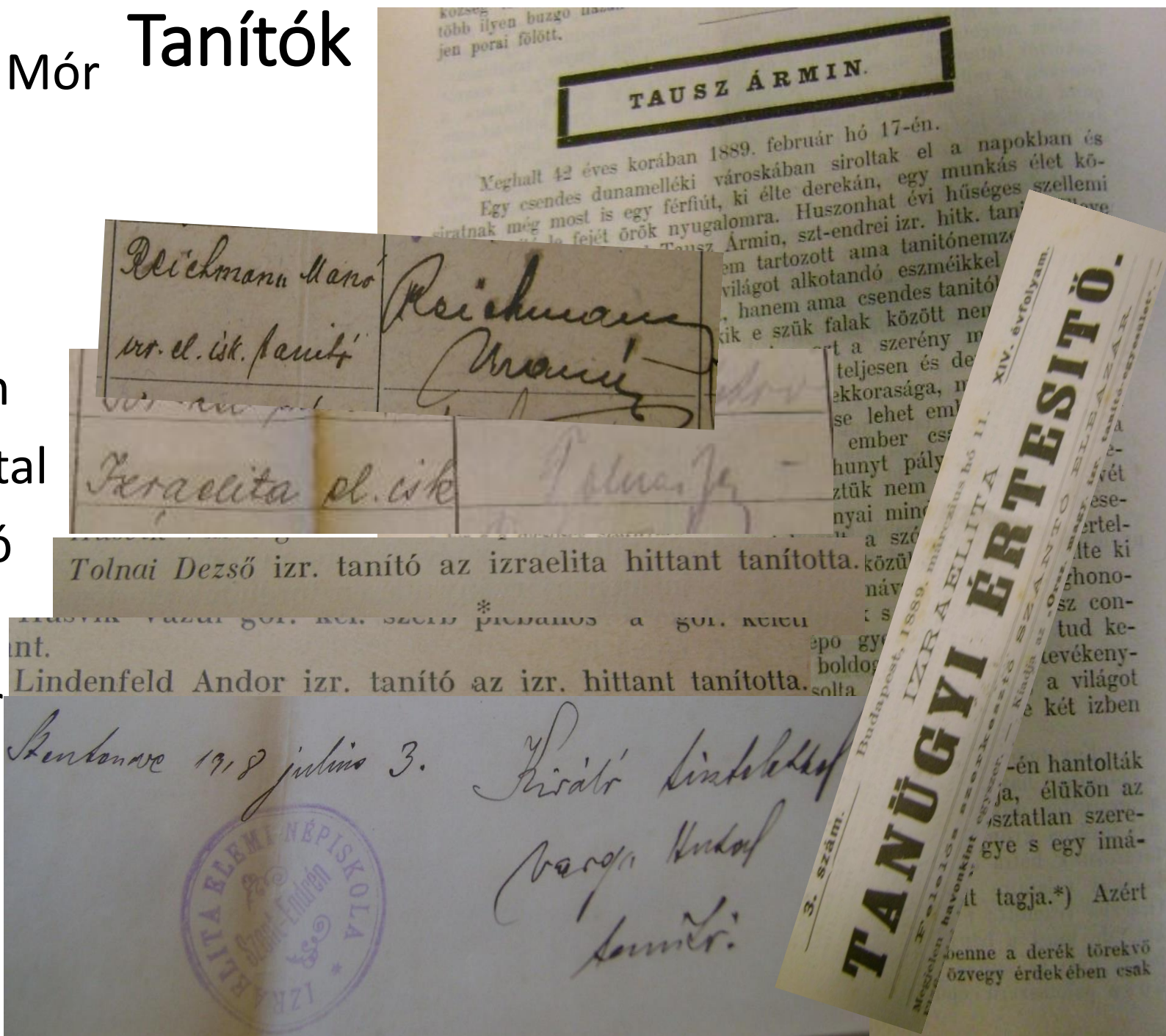

Korábbi könyv a témában:
Cipőtalpbetét - Tórából : zsidósors Szentendrén (2009)

<https://mek.oszk.hu/16000/16026/16026.pdf>

Tanítók

- (1864(?)-1877-1879. Greiner Mór
- 1880-1889. Tausz Ármin
- 1890(-1891). Eckstein Lipót
- 1893-1897. Lövinger Dániel
- 1898-1901. Fridmann Náthán
- 1900-1921. Weisz (Varga) Antal
- 1921-1923. Reichmann Manó
- 1924-1933. Tolnai Jenő
- 1933-1944. Lindenfeld Andor

Tausz Ármin (1857-1889) dicsérete (Szentendrén: 1880-1889)

„A helybeli izraelita iskola derék tanítója, Tausz Ármin úr két évi itt működése után oly édesen hangzik fel a **magyar zengzetes beszéd** azon ajkakon, melyek azelőtt csak a Karagyorgyevicsek és Obrenovicsok nyelvén, vagy ama bizonyos ghetto zsargonon fecsegték, hogy az ember nem a rác, hanem a lutherános Rómában hiszi magát. Egy esztendeje nincsen, hogy **behozta az isk.**

takarékpénztárakat, s ez ügyben kifejtett buzgalma máris megkapta méltó jutalmát, az illetékes körökben. **Jelenleg egy isk. könyvtár létesítésén** fáradozik a lelkes tanító, és e napokban megtette az első határozott, siker koronázta lépést e tekintetben, F. hó 14-én és 15-én **gyermek színi elő adást rendezett a fejedelmi pár nászünnepélye alkalmából**. Színre került a vidám Forgó bácsinak egy bohókás vígjátéka, ünnepi szavalással, énekkel ...”

Kramer Miksa, Sz. Endre május hó 26-án

(Az Országos Magyar Izraelita TanítóEgyesület Értesítője, 1881. jún. 1.)

Weisz Antal (sz. Szamoskrassó, 1874.); diploma: Bp., 1897.; Szentendre: 1900. helyettes tanító, 1901/1902. tanító

Beíratások az izr. iskolában. A szentendrei izr. elemi népiskolában az 1905-6. iskolaévi beíratások szeptember 1., 3. és 4ik napjain, délelőtt 8–11-ig eszközöltetnek. Évi tandíj 20 korona, beíratási díj 2 korona. Növendékek – korlátolt számban – **valláskülönbség nélkül fölvétnek**, ha igazolják nyugtával, hogy a hitközség pénztáránál legalább a szeptember havi tandíjat és a 2 korona beíratási díjat befizették. Tandíj elengedésért f. hó 31-ig lehet az iskolaszéki elnökséghez folyamodni. Az előadás szeptember 5-é-én reggel 8 órakor veszi kezdetét.”

(Szentendre és Vidéke, 1905/35. sz. (aug. 27.) 2.o.)

A 1896-97 tanító képző intézetben az elemi népiskolai

A tanító jelölt neve	Vallása	Születésének		Hol végezte a tanító képző négy évfolyamát? (Magántanulóknál a fels. engedélyezés száma és kelte	Eldigi alkalmazása vagy foglalkozása	Kivételes esetekben a képesítő vizsgát felsőbb engedélyezésének száma és kelte	Milyen általános osztályzattal	Milyen nyelvű iskolákra	Észrevétel. (Van-e képesítése kántorságra, munkamesternöi állásra stb.)
		ideje	helye (megyeje)						
Weisz Antal		1874.	Szamoskrassó Szekesfehérvári m.				eljárás	magyar	Varga Nyíregyháza birtokosai (A Szentendrei felh. tan. 1928. évi)

A helyismerti IWALK egyes állomásai

Emléktábla az egykori zsidó elemi iskola és templom épületén

Temetőkapu

Botlatókövek

1861 ÉS 1944 KÖZÖTT
ITT VOLT A SZENTENDREI ZSIDÓ ISKOLA
ÉS ZSINAGÓGA.

A HOLOKAUSZT 60. ÉVFORDULÓJÁN
A VÁROSBÓL ELHURCOLT ÉS ELPUSZTÍTOTT
149 MÁRTÍRRA EMLÉKEZÜNK.

2004. ÁPRILIS 16.

SZENTENDRE VÁROS ÖNKORMÁNYZATA
MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGE

Videóarchívum felhasználása táblagépes helyismereti sétához

<http://vhaonline.usc.edu>

54 975 videó: adataik
böngészhetőek
ingyenes regisztráció
után.

Részletek kiválasztása és az
egykori zsidósághoz kötődő
helyszíneken megtekintése,
kortárs vezetéssel.

+ Iwitness oktatási platform

The screenshot displays the USC Shoah Foundation Visual History Archive interface. At the top, the logo 'USC Shoah Foundation Visual History Archive' is on the left, and 'Quick Search Search Results' is on the right. A 'Filter' sidebar on the left includes options for 'Transcript Available', 'Collection' (set to ALL), 'Language' (set to ALL), 'Gender' (set to ALL), 'Experience Group' (set to ALL), and 'Projects' (set to SELECT ONE). The main content area shows search results for 'Szentendre' (Hungary), with 43 testimonies. The first result is for Zsuzsanna Bóta, a Jewish Survivor, with a video available in Hungarian. A detailed information box for 'Szentendre (Hungary)' is open, showing coordinates (47°40'N 19°05'E), location (N of Budapest), and historical context: '1926 County: Pest-Pilis-Solt-Kiskun (independent town)', 'Jewish population in 1941: 206', '1900-1918: Austria-Hungary', '1918-1939: Hungary', and '1945-: Hungary'. It also notes that 'In 1940 the Hungarian Ministry of Defense established the headquarters of Forced Labor Battalion #8 in Szentendre. The'. Other results include Olga Emesz, László Eröss, Ernest Herman, and Ágnes Kun, all Jewish Survivors with videos available. Navigation buttons for 'New Search', 'Save to project', 'Back', and 'Next' are visible at the bottom. The footer contains 'Video Availability funded by Dana and Yossie Hollander.', 'Terms of Use | Privacy Policy (Updated Nov 1, 2017)', and 'Copyright © 2018 USC Shoah Foundation (Version 6.7.5.1)'.

Videóvisszaemlékezés a zsidó iskoláról

„Az iskola *egy nagy épületben* kapott helyet, ahol a templom, a kántor lakása, egy tanácsterem és az iskolaszolga lakása is volt. Az épületet *egy keresztény iparos hagyta végrendeletileg a zsidó hitközségre*. Itt lakott a tanító úr is. Minden lakónak volt egy kis kertrésze, ezen kívül volt egy udvarrész, ahol mi játszottunk: egyik oldalon a fiúk, másik oldalon a lányok. Az iskola-terem akkora volt talán, mint két szoba. **Húsz-egynéhányan lehettünk**, nagyon kevés lány volt – hárman-négyen, ha voltunk. Nem csak zsidó gyerekek jártak az iskolába: **volt katolikus, református, görög-keleti gyerek is**. A tanítónak – Tolnai tanító úrnak – igen jó híre volt, ezért szívesen adták ebbe az iskolába a nem zsidó gyerekeket is.”
(*H. László Magda visszaemlékezése, USC Shoah VHA*)

Magdolna Hardy

from the collection of
USC Shoah Foundation
to report a video problem click here

Segments
Biographical Profile
ProQuest Search in Bio Profile
ProQuest Search in Segment
Indexing Terms in Testimony
People in Testimony
Search in Testimony

89

Szentendre (Hungary : Ghetto)
57

Szentendre (Hungary)
7 9 16 21 42 53 132

transfer from Auschwitz (Poland : Concentration Camp)(generic)
89

Maximize/Full Screen
Next Results
Previous Results
Back to Search
New Search
Save to Profile
Print Testimony

Érzékenyítés, ismeretbővítés iskolásoknak a temetőben

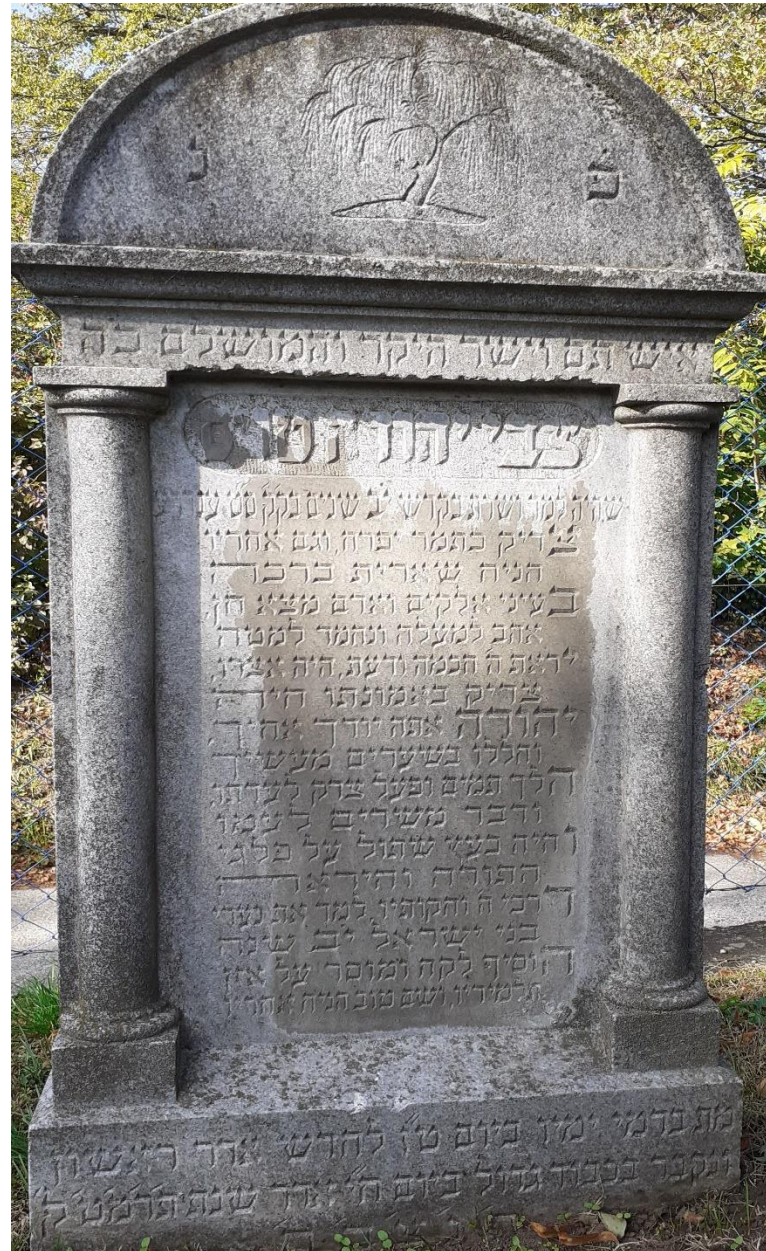
- Díszítő motívumok (fűz, kancsó, kezek, letört virág stb.) kapcsán egyezésekről-különbségekről
- Héber, német feliratok gyakran ismétlődő formulái (pl. תנצב"ה „*Legyen lelke bekötve az élők kötelékébe*” (1Sám 25:29)) ; német nyelvgyakorlás

Tanítók sírkövei a helyi zsidó temetőben

Greiner Mór (1884)

Tausz
Ármin
(1889.)

Lövinger Dániel (1897.)

Greiner Mór tanító sírkövének verses német felirata

Hier ruht
[un]ser unvergesslicher Leh[re]r
Moritz Greiner
[gestorb.] 16 Juni 1884)

**Gleich dem Efeu an dem Stamme
Rankten wir an Ihm empor
Er .?. umschlang der Liebe Flamme
Ihn lobpreisend unser
Nun der Stamm liegt tief ... begraben
Ernstes Weh füllt unser Herz
Ruhe sanft und Gottes Gnade
Moege dich bringen himmelwaerts
Seine dankbaren Schueler**

Felhasznált irodalom

Balogh István, Bányai Viktória (2020): A magyarországi zsidó temetők kutatása és védelme. *Regio*, 28(3) 24-38.

Bányai Viktória (2011): "Derék asszonyok és jámbor férfiak" - sírfeliratok filológus szemmel. *Fórum*, 13(4), 25-32.

Kormos Szilvia (2016): *A pilisvörösvári zsidó temető*. Bp., M. Hebraisztikai Társ. : MTA TK Kisebbségkutint. Judaisztikai Kutcsop.

Vida Nárcisz (2019): IWalk – Videóinterjúkra épülő helytörténeti digitális oktatási program. Újkor, <https://ujkor.hu/content/iwalk-videointerjukra-epulo-helytorteneti-digitalis-oktatasi-program>

A zsidó elemi iskola tanulói Tolnai Jenő tanítóval (1933.)

**Köszönöm a
figyelmet!**

Klein László

klein.laszlo@ppk.elte.hu